

แนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา
อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

Guidelines for the Promotion of Bun Khao Ji of Thungkula Sub-district
Community, Suwannapumi District, Roi-Et Province

พระอธิการสมาน สนธิโกโร, พระครูวาปีจันทคุณ, ไพฑูรย์ สวนมะไฟ, พระนัฐวุฒิ สิริจิตโต

Phra Adhikan Saman Santhikaro, Phra Kru Wapeechanthakhun,

Phaithun Saunmaphi, Phra Natthawut Siricando

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi-Et Buddhist College

ปรเมธ ศรีภิญโญ

Poramet Sripinyo

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University, Roi-Et Campus

E-Mail: snanpras@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวจีในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชาวตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชาวตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

มูลเหตุสำคัญที่ชาวอีสานทำบุญข้าวจีในเดือนสาม ก็เพราะเป็นเวลาที่ชาวบ้านหมดภาระในการทำนา ชาวบ้านได้นำข้าวใหม่ขึ้นยุ้ง ขึ้นฉาง จึงอยากร่วมกันทำบุญข้าวจีถวายพระสงฆ์ ชาวอีสานทราบถึงอันติสงส์ของการทานดังกล่าวจึงพากันทำข้าวจีถวายทาน แต่พระสงฆ์สืบต่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน

ส่วนปัญหาการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลาในปัจจุบัน พบว่ามีปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ ปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนและกำหนดการ ปัญหาด้านการดำเนินงาน ปัญหาด้านการเผยแพร่ความรู้

ด้านแนวทางส่งเสริมการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยบูรณาการประเพณีบุญข้าวจีเข้ากับชุมชน สังคม องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นแนวทางการส่งเสริมตามบทบาทหน้าที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งประกอบด้วยการ ส่งเสริมบุญประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางสังคม มิติทางการเมือง มิติทางพระพุทธศาสนา มิติทางวัฒนธรรม มิติทางการท่องเที่ยว มิติทางการสื่อสาร มิติทางการศึกษา มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางวิถีประชา มิติทางจิตสาธารณะ และในมิติของสุขภาพ ซึ่งเป็นการส่งเสริมโดยมีบทบาทหน้าที่รองรับ โดยจะทำให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีเป็นเครือข่ายร่วมกัน ส่วนที่สองเป็นแนวทางการส่งเสริมบุญประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางวัฒนธรรม คือการส่งเสริมบุญประเพณีบุญข้าวจีด้านวัฒนธรรม ด้านคติธรรม และด้านสทธรรม ซึ่งแต่ละส่วนจะเป็นองค์ประกอบในการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ประเพณี, พิธีกรรม, บุญข้าวจี

Abstract

This article consisted of the following objectives: 1) to study the background of Bun Khao Ji tradition in Theravada Buddhism; 2) to study the arrangement of Bun Khao Ji tradition of Thung Kula sub-district community, Suvarnabhumi district, Roi Et province; and 3) to present a guideline for the promotion of Bun Khao Ji tradition of Thung Kula sub-district community, Suvarnabhumi district, Roi Et province. The study was a qualitative research by means of documentary research and in-depth interview with the key informants. The acquired data were analyzed, synthesized, and summarized to get the research results for presentation.

The research result finds that:

The main reason that Isan villagers perform the Bun Khao Ji tradition on the 3rd month is because it is the period where they do not have duty on farming. The villagers will take the newly harvested rice from the barn for offering to the monks through Bun Khai Ji tradition as a way for merit-making. The villagers fully recognize the virtues of such offering;

therefore, the tradition has been passed down from their ancestors to the present.

Regards to the problem on the arrangement of Bun Khao Ji tradition of Thung Kula subdistrict community in the present, it was found the following problems: public relations, procedures and schedules, operation, dissemination of knowledge.

From studying a guideline for the promotion of Bun Khao Ji tradition of Thung Kula subdistrict community, Suvarnabhumi district, Roi Et province, it was found that Bun Khao Ji tradition is integrated with the community, society, organizations, and related agencies in order to promote the tradition. The guideline is divided into two ways, the first is a guideline for promotion through roles and duties, both directly and indirectly, in the following dimensions: society, politics, Buddhism, cultures, tourism, communication, education, economy, the way of life, public mind, and health. All of which are based on roles and duties which will result in the driving process for the promotion of Bun Khao Ji tradition in a common network manner. The second way is a guideline through a cultural dimension, that is, cultures, morals, and Dhamma, by which each part functions together in promoting Bun Khao Ji tradition of Thung Kula subdistrict community in an efficient manner.

Keywords: Tradition, Ceremony, Bun Khao Ji

1. บทนำ

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ เช่น พิธีกรรมทางศาสนาพุทธซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์อย่างแยกแยะไม่ได้ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นตามภาคต่าง ๆ ของประเทศส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความนับถือเมื่อมีการจัดพิธีดังกล่าวขึ้น คนในชุมชนที่มาร่วมพิธีจะเกิดความรักความสามัคคีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นการสร้างความเจริญรุ่งเรืองและสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ชุมชนอย่างยิ่ง ปัจจุบันวัฒนธรรมและประเพณีแบบโบราณกำลังเลือนหายไป ซึ่งคนสมัยใหม่มักจะละเลย แม้จะมีการนำมาปฏิบัติอยู่บ้างแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจขั้นตอนในเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ จึงทำให้มีการปฏิบัติอย่างไม่

ถูกต้องขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย หากหน่วยงานหรือส่วนราชการที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบไม่เผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้อง อาจทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามมีความเสื่อมถอยไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะเลือนหายไปตามกาลเวลา

วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องรวบรวมให้เป็นหนึ่งเดียว เพราะพิธีกรรมเป็นเรื่องหลักที่ต้องเรียนรู้และเข้าใจโดยถ่องแท้ พิธีกรรมตามพจนานุกรมฯ ให้ความหมายไว้ว่า “พิธีกรรม” หมายถึง การบูชาแบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา

พิธีกรรม คือ การกระทำที่คนเราสมมติขึ้น เป็นขั้นเป็นตอน มีระเบียบวิธี เพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เช่น พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรืออีกนัยหนึ่ง พิธีกรรมหมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อความเชื่อทางศาสนาของตนเองไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด ๆ ก็ตามต่างก็มีการปฏิบัติต่อศาสนาของตน ตามความเชื่อและความศรัทธาของตนเองในแต่ละศาสนา จึงก่อให้เกิดเป็น “พิธีกรรม” ทางศาสนาด้วยความเชื่อและความศรัทธา (กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม, 2552)

พระพุทธศาสนามีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยเฉพาะ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความเชื่อพิธีกรรม และประเพณีไทยส่วนใหญ่ก็มีจุดกำเนิดมาจากพระพุทธศาสนา ประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติกันเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา โดยส่วนใหญ่ชาวอีสานมีความเชื่อต่อหลักบุญกรรมของพุทธศาสนา มีความเชื่อในเรื่องบุญ เมื่อใครผู้ทำบุญไว้มาก ทำกุศลไว้มาก เกิดมาแล้วก็จะได้เป็นมนุษย์ เป็นคนมั่งมีศรีสุขร่ำรวยด้วยแก้วแหวนเงินทอง มีคนนับหน้าถือตา มีความเจริญ เมื่อล้มตายจากโลกนี้ไปก็จะได้เสวยผลบุญผลกุศลอยู่เมืองฟ้าเมืองสวรรค์ แต่ถ้าหากทำความชั่วไว้มากเมื่อตายจากโลกนี้ไปก็จะได้ไปเกิดเมืองนรก อบายภูมิ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญทางพุทธศาสนาจึงมีการปฏิบัติกันสืบมาเรียกว่า ฮีตสิบสอง อันเป็นประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติมาแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ฮีตสิบสองนั้นนับว่ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนอีสานเป็นอย่างมาก เป็นประเพณีที่มุ่งหมายให้คนทำบุญและมีการพบปะกันในสังคม ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักและคุ้นเคยกัน (อภิศักดิ์ โสมอินทร์, 2534)

ฮีตสิบสอง ได้แก่ เดือนอ้าย บุญเข้ากรรม, เดือนยี่ บุญคูณลาน, เดือนสาม บุญข้าวจี, เดือนสี่ บุญผะเหวด, เดือนห้า บุญสงกรานต์, เดือนหก บุญบั้งไฟ, เดือนเจ็ด บุญซำฮะ, เดือนแปด บุญเข้าพรรษา, เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน, เดือนสิบ บุญข้าวสาก, เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา, เดือนสิบสอง บุญกฐิน (สาร สารทัศนันทน์, 2534)

ชาวอีสานเชื่อในประเพณีฮีตสิบสองนี้มาก และมีการปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง ในบางท้องที่ปฏิบัติจนครบทั้ง 12 ฮีต บางท้องที่ปฏิบัติเป็นบางฮีต จะมีบางท้องที่เท่านั้นที่ไม่ได้สืบทอดมานอกจากประเพณีหลักที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีประเพณีพิธีกรรมอื่นที่ชาวอีสานปฏิบัติ เช่น ในเดือนสาม มีพิธีกรรมหลายอย่างคือ ทำพิธีเลี้ยงผีตาแฮก เพราะเอาข้าวขึ้นยุ้งหมดแล้ว (เอ็นขวัญข้าว) สูขวัญข้าว ทำบุญเรือน เจริญพระพุทธมนต์ นำกระบุงข้าวเปลือกไปถวายพระที่วัด หาบุญไปใส่บาตรเตรียมการทำบุญผะเหวด และที่ปฏิบัติกันเป็นประจำมิได้ขาดคือ บุญข้าวจี่ (สุนทร การงาน, 2540) บุญข้าวจี่เป็นประเพณีการทำบุญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา นับว่าเป็นประเพณีที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์และสัญลักษณ์ของชาวอีสาน เพราะเป็นประเพณีที่ให้สมาชิกได้มีโอกาสชุมนุมกัน ทุกคนได้มีเวลาเข้าใกล้ชิดกับหลักการของธรรมะทางพุทธศาสนา เป็นการทำบุญของชาวอีสานที่ได้กระทำเป็นมรดกตกทอดหลายชั่วอายุคน แม้ในปัจจุบันก็ยังกระทำอยู่ ถือว่าทุกคนต้องเอาใจใส่ เพราะการทานข้าวจี่ เป็นการให้ทานชนิดหนึ่ง ถ้าหากขาดไปไม่ได้ทำบุญสักปีหนึ่ง เผอิญในปีนั้นชาวบ้านเจ็บป่วยหรือเกิดเหตุร้ายต่าง ๆ ชาวบ้านจะมีความเสียใจ และพูดไปทำนองว่า เพราะไม่ได้ทำบุญข้าวจี่จึงได้เกิดเหตุร้ายเช่นนี้ ดังนั้นชาวอีสานจึงได้ปฏิบัติกันมามีได้ขาด (ค. ต้นสิงห์, 2507) ดังมีคำกล่าวไว้ว่า

ฮีตหนึ่งนั้นถึงเมื่อเดือนสาม
ให้จงพากันจี่ข้าวจี่ไปถวายสงฆ์เจ้าเอาแท้มัญญกุล
ยังสินาค้าตามเขามือละคาบ
หากธรรมเนียมจี่มีแต่แต่นาน
ให้นำไปทุกบ้านทุกที่เอาบุญพ่อเอย
คงหากเคยมีมาแต่ปางปฐมพูน
อย่าพากันโล้ถืมประเพณีตั้งแต่เก่า
บ้านเมืองเฮาสีเศร้าย้ายชีแลนตาม

บุญข้าวจี่ เรียกตามอาหารที่นิยมทำถวายพระภิกษุสามเณรในวันมาฆบูชา หรือภายหลังการทำนาเสร็จและนำข้าวขึ้นเล้าใหม่ ๆ ซึ่งนิยมทำกันในราวกลางเดือนสามหรือปลายเดือนสาม ข้าวจี่คือข้าวเหนียวหนึ่งให้สุกแล้วนำมาปั้นก้อนโตประมาณเท่าไข่เป็ดขนาดใหญ่ หรือเท่าผลมะตูม ขนาดกลาง โดยทาเกลือ ทาไข่ จี่ไฟให้สุกหรือบางบ้านอยากให้ข้าวจี่อร่อย ๆ ก็ใส่น้ำอ้อยไปด้วย สำหรับนำไปถวายพระภิกษุสามเณร จนมีคำกล่าวถึงเรื่องการทำข้าวจี่ว่า “เดือนสามคล้อย เจ้าหัวคอยปั้นข้าวจี่ ปั้นข้าวจี่ปั้นน้ำอ้อย จัวน้อยเซ็ดน้ำตา” (สีลา วีรวงศ์, 2529) ชุมชนตำบลทุ่งกุลาร อำเภอสวรรคณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมที่มีประวัติความเป็นมายาวนานถึงปัจจุบัน เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ยึดถือและปฏิบัติตาม

ฮิตสิบสองมาโดยเคร่งครัด ชาวชุมชนตำบลทุ่งกุลายึดถือประเพณีตามฮิตสิบสอง ทุก ๆ เดือนเรื่อยมาและปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอได้ขาด โดยเฉพาะบุญข้าวจีข้าวตำบลทุ่งกุลาได้กำหนดจัดทำขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งเป็นวันมาฆบูชาของทุกปีโดยมิได้ขาดเว้นในการกำหนดวันทำบุญนั้นมีหลายหมู่บ้านกำหนดตามสะดวกแต่จะต้องอยู่ภายในเดือน 3 แต่สำหรับชุมชนตำบลทุ่งกุลา จะกำหนดเฉพาะวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เท่านั้นมิให้คลาดเคลื่อนจากที่เคยปฏิบัติมาแล้วทุกปี ๆ ชุมชนตำบลทุ่งกุลามีความเชื่อว่าสิ่งใดที่เป็นสิ่งใหม่ ๆ หายากมีน้อย เมื่อนำไปทำบุญแล้วจะได้กุศลผลบุญมาก ฉะนั้น ในการทำบุญข้าวจีจึงต้องรับเอาข้าวใหม่หลังฤดูการเก็บเกี่ยวหรือหลังจากที่ชาวนานำข้าวขึ้นเล้า (ขึ้นยุ้ง) ใหม่ ๆ ในแต่ละปีจะนำข้าวใหม่นี้ไปจี่ไฟทาเกลือทาใช้ทาน้ำอ้อยถวายพระภิกษุสามเณร ในการทำบุญข้าวจีนั้นมิ่งคืประกอบที่น่าสนใจมาก เพราะเป็นประเพณีการถวายทานที่ชาวตำบลทุ่งกุลา ถือว่าเป็นการถวายทานที่ได้บุญได้กุศลมากอีกประเพณีหนึ่งและนอกจากข้าวจีที่นำมาถวายทานในวันมาฆบูชาแล้ว ชาวตำบลทุ่งกุลา ยังมีความเชื่อว่าเมื่อนำมาถวายแด่พระภิกษุสงฆ์แล้วจะได้านิสงส์มากเช่นเดียวกัน ข้าวจีนั้นชาวตำบลทุ่งกุลา จะทำเฉพาะเนื่องในโอกาสที่สำคัญ ๆ เท่านั้น เช่น วันสำคัญทางศาสนาใช้ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองจึงถือได้ว่าข้าวจีเป็นสิ่งที่หำหรับประทานได้ยาก นอกจากนี้ ชาวบ้านตำบลทุ่งกุลายังมีความเชื่อเรื่องเทวดาผีบ้านผีเมืองที่รักษาหมู่บ้านให้ร่มเย็นเป็นสุข เพราะเมื่อจะมีการนำข้าวจีไปถวายพระแล้วยังมีการแต่งพาข้าว (แต่งสำรับ) ให้กับผีบ้านผีเมืองและเทวดาเป็นการเซ่นไหว้เพื่อให้ได้รับการคุ้มครองจากสิ่งเหล่านี้เพื่อให้หมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุขฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล โดยในวันประเพณี คือวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 จะนำข้าวจีและสำรับกับข้าวมาครัวเรือนละ 1 สำรับมารวมกันเพื่อทำพิธีพราหมณ์หลังจากที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเช้าแล้วจะมีพ่อจ้เป็นผู้นำในการทำพิธีเป็นการผสมผสานความเชื่อระหว่างพุทธศาสนาพราหมณ์ผีรวมทั้งเทวดา ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อาจทำให้ชาวบ้านผู้ร่วมพิธีกรรมดังกล่าวแยกไม่ออกว่าพิธีกรรมใดเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา พิธีกรรมใดเป็นพราหมณ์ พิธีกรรมใดเป็นผีและเทวดา หากปล่อยไว้อยู่ในชุมชนตำบลทุ่งกุลา ไม่มีการศึกษาวิจัยแยกแยะความเชื่อและพิธีกรรมให้ชัดเจน อาจมีการปฏิบัติผิด ๆ ถูก ๆ ต่อประเพณีและพิธีกรรมดังกล่าว และอาจทำให้คนรุ่นหลังที่จะสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมอันดีงามนี้หมดความศรัทธาต่อประเพณีและพิธีกรรมดังกล่าวก็เป็นได้ และอาจมีผลสะท้อนต่อวิถีชีวิตของชาวเทศบาลตำบลทุ่งกุลาในภายภาคหน้า

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำผลจากการศึกษาในด้านคุณค่าของประเพณีและพิธีกรรมที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชนดังกล่าว ไปเป็นข้อมูลในการเผยแพร่

พระพุทธศาสนาและอนุรักษ์ฮีตของชาวพุทธในชุมชนตำบลทุ่งกุลา ให้เป็นมรดกของชาติสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวจี๋ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาประเพณีบุญข้าวจี๋ของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการจัดประเพณีบุญข้าวจี๋ของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางส่งเสริมการจัดประเพณีบุญข้าวจี๋ของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” บทนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย พื้นที่ศึกษาภาคสนามและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

ในงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาภาคสนาม โดยใช้วิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) และการวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

3.2 พื้นที่ศึกษาภาคสนามและผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. พื้นที่ศึกษาภาคสนาม

งานวิจัยนี้ได้กำหนดพื้นที่ คือชุมชนในเขตตำบลทุ่งกุลา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เฉพาะกลุ่มประชากรที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยในพื้นที่วิจัย โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 9 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ 1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีภูมิความรู้ในประเพณีบุญข้าวจี๋ 2) กลุ่มผู้บริหารเทศบาลตำบลทุ่งกุลา 3) กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน 4) กลุ่มชาวบ้านในชุมชนตำบลทุ่งกุลา 5) กลุ่มพระสงฆ์ รวมประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด จำนวน 50 รูป/คน

3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) คือ เครื่องมือการวิจัยที่ออกแบบมาเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่วิจัย 9 กลุ่ม คือ ซึ่งแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง จำแนกออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง อายุ ที่อยู่ และช่องทางการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 3 ข้อมูลแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นข้อมูลให้ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการเสนอแนะเพิ่มเติมจากประเด็นที่ให้ผู้ให้สัมภาษณ์มาแล้ว

2) แบบบันทึกการสังเกต คือ หนังสือจดบันทึกการสังเกต

3) กล้องถ่ายรูปและเครื่องบันทึกเสียง ในงานวิจัยนี้ได้มีการนำเทคนิคการถ่ายภาพมาใช้ ทั้งการถ่ายภาพบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูล ภาพบริบทพื้นที่วิจัย ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัย เป็นต้น

2. การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1) กำหนดประเด็นของแบบสัมภาษณ์ โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดประเด็นเนื้อหาในการออกแบบสัมภาษณ์

2) การจัดทำร่างเครื่องมือวิจัย โดยการจัดทำร่างแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับประเด็นเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ และให้อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยขัดเกลาเนื้อหา

3) ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย โดยการนำร่างเครื่องมือวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของประเด็นที่จะสัมภาษณ์ และความเหมาะสมของเนื้อหา โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน 3 ท่าน

4) แก้ไขเครื่องมือวิจัย โดยหลังจากผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับแก้ไขให้สมบูรณ์เพื่อให้พร้อมสำหรับการนำไปใช้ต่อไป

3.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร

การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่างๆ โดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 เป็นเอกสารหลัก และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ คือ ศึกษาเอกสารวิชาการ บทความ หนังสือ ข้อมูลจากระบบสารสนเทศอินเทอร์เน็ต และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอำเภอนายูง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เป็นต้น

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 50 รูป/คน โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ทั้งการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ตามความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และการจัดสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การศึกษารวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 50 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) พร้อมด้วยเครื่องบันทึกเสียง แบบบันทึกการสังเกต เป็นต้น โดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนามดังต่อไปนี้

- 1) การสำรวจบริบทพื้นที่และสภาพทั่วไปของชุมชนตำบลทุ่งกุลา
- 2) การประสานงานกับผู้นำชุมชนล่วงหน้าเพื่อขอเก็บข้อมูลทำวิจัย
- 3) ออกหนังสือนัดกลุ่มเป้าหมายพร้อมกำหนดวันเวลา และการส่งประเด็นที่ต้องการทราบล่วงหน้า เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีเวลาเตรียมข้อมูลสำคัญ
- 4) เตรียมความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง

- 5) เตรียมทีมงานช่วยเก็บข้อมูล โดยมีการประชุมกับผู้ช่วยวิจัยและแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล เพื่อให้สะดวกรวดเร็วและได้ข้อมูลตามที่ต้องการ
- 6) ลงมือเก็บข้อมูลในพื้นที่กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 7) หลังจากเก็บข้อมูลภาคสนามแล้วรวบรวมข้อมูลทั้งหมด
- 8) การจัดสนทนากลุ่ม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยฐานความรู้จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Document) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์บริบทพื้นที่ นำข้อมูลที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกันรอบด้าน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อตอบวัตถุประสงค์โดยมุ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย

3.6 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

หลังจากวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแล้ว นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เนื้อหาบางส่วนนำเสนอในรูปของตารางข้อมูล เนื้อหาบางส่วนมีการนำเสนอแผนภาพประกอบผลการวิจัย และการอธิบายความประกอบกับภาพถ่าย โดยมุ่งตอบประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อค้นพบสำคัญในการวิจัยรวมทั้งการสร้างชุดความรู้ในการวิจัย และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะจากการวิจัยโดยสรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

4. สรุปการวิจัย

4.1 ประวัติความเป็นมาประเพณีบุญข้าวจี่ของชุมชนตำบลทุ่งกลา

ความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวจี่ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นมีต้นกำเนิดความเชื่อมาจากประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา โดยส่วนใหญ่ชาวอีสานมีความเชื่อต่อหลักบุญกรรมของพระพุทธศาสนาмаก ด้วยเหตุนี้ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญทางพระพุทธศาสนาจึงมีการปฏิบัติกันสืบมาเรียกว่า ฮีตสิบสอง อันเป็นประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติมาแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ชาวตำบลทุ่งกุลาได้มีการฟื้นฟูประเพณีบุญข้าวจี โดยมีการจัดงานประเพณีแบบเป็นระเบียบแบบแผนและจัดงานอย่างต่อเนื่องมาทุกปี เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวอีสาน

ความเชื่อการทำบุญข้าวจีโดยทั่วไปของชาวอีสาน ชาวอีสานเชื่อในเรื่องการให้ทานข้าวจีของนางปทุมมาสที่เป็นมูลเหตุให้นางได้บรรลุโสดาปัตติผล เป็นอริยบุคคล จึงเป็นมูลเหตุที่มาของประเพณีบุญเดือนสามหรือบุญข้าวจีของชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ความเป็นมาของประเพณีบุญข้าวจี องค์ประกอบของบุญข้าวจีนั้น จากการศึกษาค้นคว้า องค์ประกอบของบุญข้าวจี ได้แก่ บุคคล เวลา สถานที่ และวัตถุประสงค์ของ การถวายทานข้าวจีของชาวตำบลทุ่งกุลา กระทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งมีการถวายทาน ดังนี้

1. ขั้นตอนก่อนวันบุญ หลังจากประชุมชี้แจงเรื่องกำหนดวันแล้ว ก่อนวันบุญ 3 วัน จะมีการเตรียมงาน และบางกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของงานก็เริ่มทำในวันนี้ สำหรับสิ่งที่ต้องจัดเตรียมก่อนวันนั้น คือ การเตรียมองค์ประกอบต่าง ๆ ของบุญเพื่อให้กิจกรรมในวันบุญมีความสมบูรณ์ และเรียบร้อยที่สุด

2. ขั้นตอนวันบุญ ในเช้าวันบุญชาวบ้านจะลุกขึ้นจัดอาหาร เตรียมสิ่งของเตรียมตัวสำหรับไปทำบุญในครั้งนี้ พ่อบ้าน แม่บ้านจะเริ่มเตรียมตัวโดยนึ่งข้าว ทำอาหารย่างข้าวจี ตำข้าวแตงกวา เตรียมดอกไม้ ธูป เทียน ปางจ้อย แล้วนำสิ่งของเหล่านี้ไปรวมกันที่ศาลาโรงธรรม เมื่อได้เวลา คือประมาณ 07.00 น. ชาวตำบลทุ่งกุลาทุกครัวเรือนจะทยอยนำสิ่งของที่เตรียมไว้ มายังสถานที่ประกอบพิธี นำอาหารที่เตรียมมาจัดสำหรับถวายพระภิกษุโดยเฉพาะข้าวจี ขั้นตอนพิธีทางสงฆ์ เมื่อถึงเวลาทุกอย่างพร้อมแล้ว พระสงฆ์มาที่ศาลาโรงธรรมก็จะเริ่มพิธีสงฆ์ คือ 1. สวดมนต์ 2. ชาวบ้านตักบาตร 3. ถวายภัตตาหาร 4. พระสงฆ์เจริญพร 5. พระสงฆ์ฉันภัตตาหารที่ชาวบ้านถวาย รวมถึงข้าวจี หลังจากพระภิกษุฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาหารที่เหลือจากการทำบุญจะแจกจ่ายให้กับผู้ที่มาร่วมทำบุญรับประทานต่อ เมื่อพิธีดังกล่าวเสร็จแล้วก็ถือว่าเป็นอันเสร็จพิธีสงฆ์

4.2 สภาพปัญหาการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลามีแนวโน้มการพัฒนาตามสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบันและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมในอนาคต ซึ่งพระสงฆ์และผู้นำชุมชนและคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านพยายามหาแนวทางปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของประเพณีบุญข้าวจี และหาทางส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี เพื่อให้สืบทอดไป

ในระยะยาว โดยเน้นการสร้างความรักและความสามัคคีกันในชุมชน การร่วมกันแสดงออกถึงความมกตัญญูต่อบรรพบุรุษของชาวบ้าน บรรพบุรุษของวงศ์ตระกูล และการยึดถือปฏิบัติตามประเพณีอย่างเหนียวแน่น

ส่วนปัญหาของการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลาในปัจจุบัน คือ 1) ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ 2) ปัญหาด้านสถานที่และการเตรียมงาน 3) ปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนและกำหนดการ 4) ปัญหาด้านการดำเนินงาน 5) ปัญหาด้านการเผยแพร่ นอกจากนี้ยังพบว่าประเพณีบุญข้าวจีมีความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่กระทบประเพณี เช่น ความเปลี่ยนแปลงด้านพิธีกรรม ทั้งในส่วนของให้ความสำคัญกับพิธีการทางสังคมมากกว่าพิธีบุญข้าวจี

4.3 แนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

แนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา พบว่า จำแนกออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีตามบทบาทหน้าที่ และแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีตามบทบาทหน้าที่

การส่งเสริมตามลักษณะโครงสร้างของบทบาทหน้าที่ทางสังคม ทั้งบทบาทหน้าที่อย่างเป็นทางการและบทบาทหน้าที่ตามธรรมชาติ โดยการปรับบทบาททุกภาคส่วนเพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี ซึ่งจะมีกลุ่มคนและองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ร่วมดำเนินการอย่างสอดคล้องตามลักษณะของภาระหน้าที่ขององค์กร โดยไม่ขัดกับหลักกฎหมายและดึงหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี และการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี จะต้องสอดคล้องกับบริบทสภาพปัญหาประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา จากการวิจัยพบว่า ควรมีการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีโดยชุมชน สังคม องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางสังคม ส่งเสริมโดยผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตำบลทุ่งกุลา ทั้งร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรักษา ร่วมแก้ปัญหา ร่วมพัฒนา และร่วมรับประโยชน์จากประเพณีบุญข้าวจี รวมทั้งผลักดันให้เกิดพลังในการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรมผ่านความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ

2) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี ในมิติทางการเมือง การดึงกลุ่มคนหรือองค์กรทางการเมืองการปกครองเข้ามามีส่วนในการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อมีส่วนร่วมในการทำแผนและงบประมาณ

3) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี ในมิติทางพระพุทธศาสนา 1) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี โดยองค์การคณะสงฆ์ตามภารกิจคณะสงฆ์ 6 ด้าน 2) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งสอดคล้องกับหน้าที่สนับสนุนกิจการและการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ การคุ้มครองพระพุทธศาสนา การส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการทำแผนในการบูรณาการประเพณีบุญข้าวจีเข้ากับหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร้อยเอ็ด 3) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี โดยพุทธบริษัท ซึ่งเป็นหน้าที่ของภิกษุ สามเณร อุบาสก และอุบาสิกาเป็นแกนนำ โดยปรับบทบาทหน้าที่เพื่อการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี

4) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี ในมิติทางวัฒนธรรม โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีหน้าที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและความเป็นไทย โดยทำแผนบูรณาการเพื่อขอรับการส่งเสริม

5) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางการศึกษา ส่งเสริมให้ชาวบ้านจัดการองค์ความรู้ประเพณี การเผยแผ่องค์ความรู้ประเพณีบุญข้าวจี และการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ประเพณีบุญข้าวจีของท้องถิ่นในสถานศึกษา

6) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้แก่คนในชุมชน ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมสินค้าและบริการ

7) ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางวิถีประชา โดยการส่งเสริมวิถีชุมชนประจำวันเพื่อให้เื้อต่อประเพณีบุญข้าวจี เช่น การส่งเสริมจิตสำนึกรักในบรรพบุรุษ การรักษาวัฒนธรรม

2. แนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางวัฒนธรรม

นอกจากแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีตามบทบาทหน้าที่แล้วยังควรมีการส่งเสริมที่เน้นหนักไปในทางวัฒนธรรม โดยจำแนกออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ 1) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีด้านวัตถุธรรม คือ การส่งเสริมองค์ประกอบทางวัตถุสิ่งของในประเพณีบุญข้าวจี โดยมีทั้งการอนุรักษ์วัตถุสิ่งของในพิธีดั้งเดิม เช่น เครื่องเซ่นไหว้บรรพบุรุษ และการส่งเสริมวัตถุสิ่งของที่เหมาะสมกับยุคสมัย เช่น ใช้เครื่องตีสมัยใหม่แทนเหล้าขาว 2) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีด้านคติธรรม คือ การปลูกฝังจิตสำนึกความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ การเคารพบูชาพระรัตนตรัย ปลูกฝังทัศนคติและความเชื่อในเรื่องการบูชาและอุทิศส่วนกุศล และความลึกซึ้งในคุณค่าของประเพณีบุญข้าวจี 3) การส่งเสริมประเพณี

บุญข้าวจีด้านเนติธรรม คือ การปลูกฝังให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี กฎเกณฑ์ กติกา แนวทางปฏิบัติ จริยธรรม ศีลธรรม บรรทัดฐานทางสังคมที่ยึดถือปฏิบัติ ร่วมกัน รวมทั้งการเข้ากำหนดการ ขั้นตอน องค์ประกอบ และแบบแผนปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ประเพณีบุญข้าวจี 4) การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีด้านสหธรรม คือ การปฏิบัติตามธรรมเนียมนิยมทางสังคม แม้บางอย่างไม่ใช่วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวจีโดยตรง แต่ก็มี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสิ่งดีงามโดยไม่ปิดกั้น ในฐานะที่ชุมชนบ้านสว่างก็เป็นส่วนหนึ่งของ สังคมไทย จึงควรมีการรับวัฒนธรรมอันดีงามจากภายนอกเข้ามาปรับใช้ให้เหมาะสมกับ บริบททางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการติดต่อสื่อสารเพื่อสารสัมพันธ์ทางสังคม และ ปฏิบัติตามมารยาท รวมทั้งกฎเกณฑ์ทางสังคมโดยรวม เพื่อให้เกิดกระบวนการรักษา ประเพณีบุญข้าวจีไปพร้อมกับการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมพหุวัฒนธรรมด้วย ซึ่งจะ ทำให้เกิดการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีสอดคล้องกับบริบททางสังคมอื่นด้วย

ดังนั้น การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลาทามบทบาท หน้าที่ โดยบูรณาการประเพณีบุญข้าวจีกับชุมชน สังคม องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ มีส่วนร่วมในการส่งเสริมตามบทบาทหน้าที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งประกอบด้วย การ ส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางสังคม มิติทางการเมือง มิติทางพระพุทธศาสนา มิติทาง วัฒนธรรม มิติทางการท่องเที่ยว มิติทางการสื่อสาร มิติทางการศึกษา มิติทางเศรษฐกิจ มิติทางวิถีประชา มิติทางจิตสาธารณะ มิติด้านความปลอดภัย และในมิติของสุขภาพ ซึ่งเป็น การส่งเสริมโดยมีบทบาทหน้าที่รองรับ มีทั้งหน้าที่โดยตรงและมีบทบาทที่สมควรกระทำต่อ ประเพณีบุญข้าวจีและจะทำให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีเป็น เครือข่ายร่วมกัน ส่วนแนวทางการส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีในมิติทางวัฒนธรรม คือ การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจีด้านวัฒนธรรม ด้านคติธรรม ด้านเนติธรรม ด้านสหธรรม

5. ข้อเสนอแนะ

เมื่อศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการจัดประเพณีบุญข้าวจีของชุมชนตำบลทุ่งกุลา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ควรให้การส่งเสริมประเพณีบุญข้าวจี ในด้านเศรษฐกิจ เช่น การท่องเที่ยว การสร้างรายได้ อาชีพเสริม และการกระจายรายได้ เป็นต้น
2. ทุกภาคส่วนควรให้การสนับสนุน และร่วมมือกันอนุรักษ์รูปแบบประเพณี บุญข้าวจีแบบดั้งเดิมเอาไว้เพื่อไม่สูญหาย

3. หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ควรจัดรูปแบบพิธีกรรมท้องถิ่นที่ถูกต้องของจังหวัดร้อยเอ็ด ในรูปแบบเอกสาร วัสดุทัศน เทป หรืออื่น ๆ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้นำในการประกอบพิธี ประชาชน และเยาวชนทั่วไป ได้รับทราบในการจัดบุญประเพณี

4. หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งปลูกฝัง ความรู้ ความเข้าใจ ในความสำคัญของประเพณีบุญข้าวจี ให้ได้ตระหนักและเข้าร่วมประเพณีบุญด้วยการเน้นความสำคัญอย่างแท้จริง

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษายังมีประเด็นที่ควรศึกษา จึงควรมีการศึกษาเป็นงานวิจัยเพื่อต่อยอดงานวิจัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของประเพณีประจำท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน
2. ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดประเพณีบุญข้าวจีของทุกภาคส่วน
3. ศึกษาวิวัฒนาการรูปแบบประเพณีการทำบุญข้าวจี ในชุมชนภาคอีสาน
4. ควรมีการวิจัยเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา และถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม. (2552). **พิธีกรรมและประเพณี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- สาร สารทัศนันทน์. (2534). **อีตลีสอง – คลองลีสี่**. เลย: เมืองเลยการพิมพ์.
- ลีลา วีรวงศ์. (2529). **อีตลีสอง**. อุบลราชธานี: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมอุบลราชธานี.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2534). **โลกทัศน์อีสาน**. กาฬสินธุ์: โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์.
- สุนทร การงาน. (2540). **ประเพณีบุญกุ่มข้าวใหญ่และบุญข้าวจีบ้านหนองกุ้ง ตำบลเสือโก้ก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.